

KARL N. LLEWELLYN – ANGAŽOVANÝ KMOTR AMERICKÉHO PRÁVNÍHO REALISMU

Peter Brezina

There was a man in our town
And he was wondrous wise.
He jumped into a bramble-bush
And scratched out both his eyes-

And when he found that he was blind,
With all his might and main
He jumped into another one-
And scratched them in again.

V únoru 2022¹ uplyne padesát let od úmrtí Karla Nickersona Llewellyna, jednoho z nejslavnějších amerických právních akademiků. A nejen to: kromě svého nesmazatelného vlivu na celé generace studentů práv se proslavil také jako vůdčí osobnost amerického právního realismu a do dějin amerického práva se zlatým písmem zapsal jako hlavní autor vzorového jednotného

---

¹Autor tuto stať roze-psal (a nedokončil) již před 8 lety během příprav své disertační práce. Také se v ní věnuje jak K. N. Llewellynovi, tak americkému právnímu realismu, byť na menším prostoru. Tato stať i ona disertační práce (a také souběžně připravovaná jiná krátká stať, se zaměřením na jiné aspekty života a díla tohoto věhlasného právníka) každopádně čerpají ze stejných zájmů a podkladů a mohou se formulačně překrývat.

obchodního zákoníku (UCC) USA. Je proto vhodná doba na to, abychom jeho život a dílo představili i českému čtenáři.

Mládí, vzdělání, akademie

Narodil se 22. května 1893 v Seattlu, prudce se rozvíjejícím městě v severozápadním cípu Spojených států. Jeho otec William byl střídavě úspěšný podnikatel, který již záhy po narození svého syna musel vyhlásit bankrot a i s rodinou se přestěhoval do New Yorku,² tehdy již třímilionové metropole a vstupní brány přistěhovalců z Evropy.³ Mladý Karl tak sice vyrůstal v Brooklynu, v šestnácti letech se však vydal (jako později tolikrát) proti proudu: otec jej poslal za příbuznými rodinného známého do Německa: nejprve Mecklenburg, posléze Schwerin, kde po třech letech v roce 1911 dostudoval reálné gymnázium.⁴ Ačkoli se tak v (českém i zahraničním) právním prostředí někdy traduje něco jiného, jeho znalosti němčiny nemají původ v rodině (otec pocházel z Walesu, matka z Nové Anglie),⁵ nýbrž v jeho středškolských studiích. Po návratu domů začal pregraduálně studovat na Yale College; v létě roku 1914 se ale za oceán vypravil opět – na pařížskou Sorbonnu studovat latinu, francouzštinu – a práva.⁶ Po propuknutí války se tak ocitl na jiné straně fronty než jeho němečtí přátelé. Nelenil, dostal se do Německa, připojil se k 78. pruskému pěšímu regimentu a záhy tuto frontovou linii poznal osobně a z východní strany. Účastnil se bojů u belgického města Ypres, kde však byl již v listopadu 1914 zraněn. Několik měsíců si tak pobyl i v německém vojenském lazaretu, načež byl

---

²CHRISS, J. J. „Introduction to the Transaction Edition“. In: LLEWELLYN, K. N. *Jurisprudence: Realism in Theory and Practice*. Piscataway, NJ: Transaction, 2008, s. VIII.

³HULL, N. E. H. *Roscoe Pound and Karl Llewellyn: Searching for an American Jurisprudence*. Chicago: The University of Chicago Press, 1997, s. 25.

⁴CHRISS, op. cit., s. IX.

⁵HULL, op. cit., s. 136; Twining, W. *Karl Lewellyn and the Realist Movement*. 2. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 89.

⁶TWINING, op. cit., s. 91.

v roce 1915 z německé armády propuštěn a vyznamenán železným křížem 2. třídy. Teprve poté se vrací zpět do vlasti.⁷

A vrací se také na svou (Yaleovu) univerzitu, kde úspěšně dokončuje College. Po poradě s otcem se nepouští do podnikání, ale pokračuje ve studiu – na stejné univerzitě se zapsal na práva. Po vstupu USA do války se dobrovolně nabídl do armádních služeb; pro recentní německé válečné veterány tam ale místo nebylo. Další vojenské služby tak byl ušetřen. Ne tak ovšem většina jeho spolužáků – škola záhy velmi prořídla. Je zvláštní, jakou roli může v osobním i akademickém životě sehrát právě takovéto řízení osudu: na prořídle škole totiž jednak dostala prostor vyniknout jeho sečtělост a rozhled nabytý za oceánem, jednak také mohl navázat užší vztahy s učiteli, jejichž sbor byl válkou rovněž znatelně poznamenán. Celoživotní přátelství jej pak pojilo především s Arthurem Corbinem, o dvacet let starším odborníkem na obligační právo; náklonnost k německé vědě a kultuře jej pojila s Wesleyem Newcombem Hohfeldem – ten ovšem nenadále skončil již v říjnu 1918. Studium práv každopádně Llewellyn dokončil mezi nejlepšími z ročníku, ze školy ale hned tak neodešel: ještě nějakou dobu tam zůstal jako šéfredaktor Yale Law Journal, posléze tam také učil obchodní právo, které se spolu s právní teorií stalo jeho celoživotní láskou a které si následně také krátce vyzkoušel v newyorské advokátní praxi. Z New Havenu se tak vrací do New Yorku, aby se z něj zanedlouho (1922) opět vrátil učit na Yale – než potkal Elizabeth Sanfordovou, tou dobou studující ekonomii na Kolumbijské univerzitě, s níž se oženil a za níž se (opět) vrátil do New Yorku. Od roku 1925 tak byl i formálně profesorem Kolumbijské univerzity, dojížděl však také učit i na tu Yaleovu. Na horním Manhattanu nicméně celkem stráví celé čtvrtstoletí.⁸

Obě jeho tehdejší působiště nicméně spojuje nejenom osoba „létajícího profesora“ Karla Llewellyna, ale také a především

---

⁷ CHRISS, op. cit., s. IX; Twining, op. cit., s. 535 an.

⁸ HULL, op. cit., s. 137-138.

jedna další souvislost: právě na právnických školách těchto dvou univerzit se ve 20. letech 20. století prudce rozvíjí úsilí o nový přístup k právní vědě a právnímu vzdělávání. Tento přístup je empirický, zohledňuje spíše každodenní zkušenost a skutečnost než případy ze starých archivních knih. A lze jej vnímat také jako jakousi revoltu těchto předních univerzit proti univerzitě Harvardově, v jejímž stínu se stále nacházely. Právě první harvardský děkan právní fakulty Langdell totiž několik desetiletí předtím přišel s logickou metodou provozování právní vědy a výuky práva, pojímající právě právníkovou knihovnu jako základní „laboratoř“ této svébytné vědy. Tento nový přístup se k právu ovšem staví jinak a vnímá jej spíše jako jednu ze společenských věd, nikoli jako zcela samostatnou, oddělenou vědu.⁹ Právě tyto Llewellynovi kolegové – William O. Douglas, Underhill Moore, Herman Oliphant, Walter Wheeler Cook, Hessel Yntema, Charles E. Clark¹⁰ či již zmiňovaný Arthur Corbin – a jejich díla z 20. let 20. století tvoří podle Llewellynova životopisce a pořadatele jeho rukopisné pozůstalosti W. Twininga jádro a vlastně i vrchol onoho „hnutí“, „kvasu“ (Llewellyn) či „náladě“ (Duxbury) – fenoménu nazývaného *americký právní realismus*.¹¹

Llewellyn sám ovšem do tohoto výčtu velkých amerických právních empiriků počátku 20. století nepatří.¹² Až do 30. let

---

⁹ DUXBURY, N. *Patterns of American Jurisprudence*. Oxford: Oxford University Press, 1995, s. 15.

¹⁰ Jednou z těžko vysvětlitelných zvláštností amerického právního realismu je skutečnost, že nepřiměřeně mnoho jeho čelních představitelů mělo i na americké poměry prapodivné jméno. I sám Llewellyn ostatně neměl jméno z nejsnazších a jeho vyslovování proto dělá potíže i zkušeným angličtinářům a lidem se vzděláním z anglofonních zemí. Proto dovoďte drobnou lingvistickou vsuvku: toto jméno velšského původu se vyslovuje zhruba takto: [luelyn]; s přídechem amerického středozápadu jej lze krásně slyšet ve filmu *No Country for Old Men* (v české distribuci pod názvem *Tahle země není pro starý*) nebo i v upoutávce na tento film – <http://www.youtube.com/watch?v=YOohAwZOSGo> (navštíveno 18. 9. 2021).

¹¹ TWINING, op. cit., s. 26–55.

¹² Tuto jeho stránku nejlépe vystihuje podrobná analýza díla předních realistických empiriků z pera Johna H. Schlegela (Schlegel, 1995). Platí přitom, že mluví-li se o americkém právním realismu, klade se obvykle do popředí právě spíše juristický

spíše učil než psal, když už psal, věnoval se spíše legislativě než vědě.¹³ Jak se tedy stalo, že právě on bývá označován za nejpřednějšího amerického právního realistu? Odpověď souvisí s Kolumbijskou univerzitou a výukou práva na ní; právě tímto pedagogickým aspektem je ostatně pro americký právní realismus charakteristická.

The Bramble Bush

Na podzim roku 1929 přednesl Karl Llewellyn, stále ještě mladý profesor obligačního práva, nastupujícím studentům sérii osmi přednášek věnovaných úvodu do právnického studia, představěni langdellovské metody výuky na základě konkrétních případů (připodobňované někdy k metodě Sókratově) a místy také právní teorii. Nejprve se v nich zamýšlí, co (či spíše o čem) právo je, o roli pravidel v jeho rámci¹⁴ a o významu práva pro společnost vůbec.¹⁵ Jádrem jeho přednášek je systém právních případů, který tvoří nejen základ amerického práva jako takového, ale také základ jeho výuky: studentům představuje rozhodnutí v soudním případě jako specifický text a učí je, co a jak lze z tohoto textu vyčíst a co naopak nikoli. Uvádí je tak do základů studia práva prostřednictvím případů, ale také do jejich uplatňování v praxi¹⁶.

---

reformismus Llewellyna a Franka než empirický scientismus jejich starších kolegů – možná i proto, že (jak správně zdůrazňuje i Twining) případné prosazení empirického vědeckého studia práva v intencích empirických realistů by znamenalo naprosté odtržení od odborného vzdělávání právníků pro praxi (Twining, 1985: 364).

¹³ TWINING, op. cit., s. 104.

¹⁴ „Kdyby přání měla křídla, žebráci by létali. Kdyby pravidla byla výsledky, nebylo by potřeba právníků“ (Llewellyn, 1930: 9; i v dalších poznámkách pod čarou odkazujeme na stránkování původního vydání, které je dostupné v databázi HeinOnline a kterého se v zásadě přidrží i vydání pozdější – nebo jej alespoň zahrnují jako alternativu v textu). U Llewellyna žebráci jezdí na koních, poetika originálu by tak však v českém překladu vzala za své.

¹⁵ Základním aspektem práva tak je „udržování řádu“ (13), a to nejen svými pravidly, ale především svým institucionálním rámcem včetně soudů, policie – a právníků.

¹⁶ Nadčasový je zejména Llewellynův popis toho, jak mají vypadat zápisky k případu, tzv. brief (na str. 49–50).

Věnuje se však i úloze logiky,¹⁷ různým podobám právního diskurzu a dalším tématům, která se právníckého studia bytostně dotýkají, a to mimořádně čtivým, byť místy poněkud zbytečně květnatým jazykem.¹⁸

O rok později si tento úvodní kurz zopakoval, ale k osmi přednáškám pro studenty teprve nastupující do studia přidal také jednu pro ty, co mají rok studia práv již za sebou, a jednu další pro ty, které čeká již poslední ročník. Tento celek následně (mimo velká nakladatelství) vydal pod názvem *The Bramble Bush: Some Lectures on Law and Its Study*.¹⁹ Název tohoto spisku je – záměrně! – velmi poetický. Tato knížka ovšem následně vyvolala zcela nebývalý poprask. Nikoli ovšem tím, co bylo jejím účelem a nejdůležitějším obsahem; v tomto směru byla naopak populární ještě dlouhá desetiletí a vřele se doporučovala jako úvod do právníckého studia – v reedících vychází dodnes. Největší poprask (nepochybně i v kombinaci s následnou veřejnou diskusí Llewellyna s děkanem Harvard Law School Roscoem Poundem) vyvolala jediná věta z třetí stránky první přednášky nazvané „O čem právo je“. Příslušný odstavec končí takto:

Toto „dělání něčeho“ se spory, toto rozumné „dělání-něčeho,“ je předmětem činnosti práva. A lidé, kteří mají toto „dělání“ na starosti, ať již jde o soudce, nebo šerify, nebo úředníky z přepážky,

---

¹⁷ K tomu říká například toto (70): „Pochybit v logice znamená pohřbit svou kauzu. (...) Ale zaměňovat logiku za přesvědčivost je stejně velkou chybou.“ V případě soudce je logický řetězec tím, co jej pojí s předchozími případy. A sice mu zůstává svoboda rozhodnout, v tomto rozhodování je ale výrazně omezen logikou možných odůvodnění. A pokud se z rozhodnutí, k němuž směřuje, neježí vlasy („jeho, ne vaše,“ připomíná studentům Llewellyn), stěží se od něj odchýlí (71).

¹⁸ Autor této statě měl před lety v plánu *The Bramble Bush* přeložit. Již po několika stránkách četby však dospěl k závěru, že je to zhola nemožné – ze čtivé a poetické přednášky by se skoro nutně stal nezávinný blábol.

¹⁹ Titul by se snad dal přeložit jako „Trnitý keř“, poetika Llewellynova jazyka se tím ale vytratí. Právě poezie ostatně za tímto názvem stojí – místo motto je zde uvedena krátká báseň o člověku, který skočil do trnitého keře a vyškřábal si tam obě oči; že však byl chytrý, vši silou skočil do dalšího – a vškrábal si je zpět. Báseň je v původním znění použita jako motto tohoto článku.

nebo dozorce, nebo právníky, jsou úředníky práva. *Co tyto úředníci dělají se spory, to je, v mých očích, právo samo.*²⁰

Tuto poslední větu Llewellyn nepochybně myslel vážně, vždyť ji umístil na konec odstavce a do kurzívy. Stejně tak je ale nepochybné, že ji nemyslel jako provokativní výkřik do tmy, ale spíše jako prostředek jakéhosi ukotvení pohledu. Na dalších stránkách totiž toto konstatování dále rozvedl, upravil, specifikoval – takže nakonec jej lze číst zhruba takto: „*Milí studenti, ve svém právnickém studiu se budete věnovat zejména různým rozhodnutím soudů a jiných veřejných orgánů. Ty rozhodují především na základě právních pravidel, která jsou pro vaše studium a následnou praxi tudíž velmi důležitá, bylo by ale chybou myslet si, že studiem těchto pravidel obsáhnete právo.*“ A ačkoli právě takto Llewellyna celé generace studentů chápaly, jeho současníci z řad právních akademiků nikoli. Pro ně se tato jediná věta stala ztělesněním hrozeb, které realismus svým obezřetným přístupem (až skepsí) k pravidlům představoval.²¹ Skepsi lze snadno zaměnit za pohrdání. A právě na nálepku někoho, kdo pohrdá formálními právními pravidly, tak bylo v případě Llewellyna a s ním celého amerického právního realismu zaděláno.

Nezaleknout se autorit

V roce 1930 však vychází i jiné průlomové dílo americké právní vědy – knížka *Law and Modern Mind* newyorského advokáta Jeroma Franka.²² Tomuto dalšímu čelnímu představiteli amerického

---

²⁰ „This doing of something about disputes, this doing of it reasonably, is the business of law. And the people who have the doing in charge, whether they be judges or sheriffs or clerks or jailers or lawyers, are officials of the law. *What these officials do about disputes is, to my mind, the law itself*“ (Llewellyn 1930: 3, kurzíva v originálu). Llewellynův jazyk je nenapodobitelný a vlastně nepřeložitelný.

²¹ K vydání z roku 1950 Llewellyn připojil delší, přepracovanou předmluvu, přičemž její podstatnou část věnoval právě těmto třinácti slovům v kurzívě a reakcím, které vyvolala.

²² Dostupnější recentní vydání je FRANK, J. *Law & the Modern Mind*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2009.

právního realismu (obvykle považovanému za realistu radikálního) ani jeho velmi neortodoxní²³ knize se zde věnovat nebudeme, důležité však je, že v ní prolomil (mimo jiné) jedno velmi zavedené tabu: důrazně v ní zkritizoval letitého děkana Harvard Law School, právního teoretika Roscoa Pounda.

Ještě v témže roce pak vychází Llewellynův článek *A Realistic Jurisprudence – The Next Step*.²⁴ Žádné vymezení oné realistické jurisprudence ani přehledný souhrn témat, přístupů či akcentů, kterými by se vyznačovala, v něm ale Llewellyn nenabízí. Kromě směsice zajímavých, často ale nerozvinutých myšlenek však lze i v tomto článku nalézt jisté jádro: je jím důraz na „skutečná pravidla“, tedy skutečnou praxi soudů, jejíž prediktivní hodnota se omezuje na naději, že soudy budou v této praxi pokračovat; a také odklon od „papírových pravidel“, tedy právních pravidel v tradičních formách pramenů práva.²⁵ Tento článek nicméně rovněž obsahuje – nově zřejmě „povolenou“ – kritiku Pounda. Llewellyn mu zejména věnuje téměř celostránkovou poznámku č. 3 pod čarou. Tvrdí zde, že Poundovo dílo osciluje mezi skutečnou a promyšlenou vědou, „čtením na dobrou noc“ pro znavené advokáty a jakousi esejistikou – aniž by ovšem bylo leckdy možné říct, kterou z těchto úrovní má studované dílo dosahovat. Je asi příliš ostré tvrzení, že tato poznámka pod čarou „znehodnocuje celé Poundovo vědecké dílo“, jak uvádí Hull,²⁶ nezvykle tvrdou kritikou ovšem bezpochyby je.

Jakkoli sám o sobě je tento článek spíše nevýznamný, byl spouštěcím mechanismem časopisecké diskuse mezi Llewellynem

---

²³ Přinejmenším z hlediska tehdejší akademické produkce. Frak ostatně začal výrazněji akademicky působit až po jejím vydání, a to nikoli na „hlavní úvazek“ – zůstal primárně v právní praxi jako advokát, později vysoký státní úředník a nakonec soudce. Neortodoxní jsou ostatně i okolnosti vzniku této knížky – napsal ji údajně ve vlaku při každodenním dojíždění do práce na dolní Manhattan (Hull, op. cit., s. 179).

²⁴ LLEWELLYN, K. N. A Realistic Jurisprudence – The Next Step. *Columbia Law Review*. Roč. 30, 1930, s. 431–465.

²⁵ LLEWELLYN, op. cit. v pozn. 24; Hull, op. cit., s. 181–182.

²⁶ HULL, op. cit., s. 183.

a Poundem, která nejen nakonec vyústila v jakési vymezení amerického právního realismu, ale taktéž Llewellyna donutila přesněji vymezit svůj vlastní přístup k právu, který se posléze přetavil do jeho dalšího díla.

Poundova odpověď na sebe nenechala dlouho čekat.²⁷ Již za půl roku vychází v *Harvard Law Review* jeho článek *The Call for a Realist Jurisprudence*.²⁸ V něm nejprve projevuje jisté sympatie vůči úsilí „některých mladých akademiků“, nabízí dokonce i jisté vymezení toho, co lze tímto „realismem“ v jurispudenci myslet – výstižně tak například upozorňuje na to, že použití tohoto pojmu v právní teorii je bližší spíše tomu, jak se používá v umění, než tomu, jaký význam má tradičně v obecné filozofii;²⁹ tedy že v jurispudenci znamená „realismus“ úsilí o to, aby se právní věda věrně přidržovala „skutečné podoby právního řádu“.³⁰ Zejména se však pouští do rozsáhlé kritiky realismu – nebo přesněji toho, co jako teze realistů sám prezentuje. Přináší především jednu základní kritiku empirického přístupu realistů: jaký je účel onoho empirického úsilí? Co dělat se zjištěními o „skutečné podobě právního řádu“?³¹ Co jiného než to, co se dělávalo již předtím.³² Tato výtky se v dílech kriticky hodnotících americký

---

²⁷ Mluvíme zde o veřejné odpovědi ve formě odborného článku. V rovině osobní korespondence Pound Llewellynovi poblahopřál k výtečnému článku (Hull, op. cit., s. 183) a o kritice své vlastní práce se vůbec nezminil.

²⁸ POUND, R. *The Call for a Realist Jurisprudence*. *Harvard Law Review*. Roč. 44, 1931, s. 697-711. Článek vyšel v *Harvard Law Review* v čísle věnovaném devadesátinám soudce Holmese, tedy jednoho z inspirátorů amerických právních realistů. Toto zařazení bylo ale spíše dílem náhody a nedorozumění – Pound měl zřejmě článek připraven nebo rozepsán, když se na něj editoři obrátili s žádostí o příspěvek, a zřejmě přítom dostatečně nezdůraznili, k jaké má být příležitosti. Pound se navíc v tu dobu zdržoval více ve Washingtonu než na stovky kilometrů vzdáleném univerzitním kampusu, což komunikaci se (studentskými) editory ještě více ztěžovalo (Hull, op. cit., s. 190).

²⁹ Z hlediska dichotomie realismu a nominalismu by američtí (ale i skandinávští) právní realisté byli nepochybně spíše nominalisty (Harris, 1997: 98).

³⁰ Pound, op. cit., s. 697.

³¹ V anglickém originálu je tato věc mnohem méně krkolomná: Pound mluví o „actuality of the legal order“, což je výraz, který do češtiny nelze přeložit se zachováním všech základních sémantických a gramatických odstínů.

³² POUND, op. cit., s. 697.

právní realismus objevuje dodnes. Vždyť „věrné zobrazení toho, co soudy a zákonodárci a právníci dělají, není celým úkolem právní vědy“!³³

Lze-li tedy první část Poundova eseje³⁴ číst jako spíše střízlivou kritiku některých východisek (Poundem neidentifikovaných) „realistů“, přičemž jediným náznakem adresnější kritiky je poslední věta v této části, která slovy „psychologická nutnost“ míří zřejmě na Franka a jeho knížku,³⁵ druhou část již nutno vnímat jako hrozenou rukavici. Pound zde uvádí „pět věcí, které se v dílech této nové školy³⁶ vyskytují s takovou obecností, že je – nebo jejich většinu – lze oprávněně prohlásit za myšlenky soudobého juristického realismu“.³⁷ Mezi tyto „věci“ pak dle Pounda patří: víra v to, že masy čísel mají význam samy o sobě (701–2); víra ve výlučný význam jedné metodiky či jednoho přístupu (702–5)³⁸; víra ve výlučnou relevanci jednoho psychologického přístupu (705–7)³⁹; důraz na jedinečný jednotlivý případ místo zobecnění soudního rozhodování (707–8); pohled na právo jako soubor nástrojů určených k podnikání, a ne soubor prostředků určených k plnění obecných společenských cílů (708–9).

---

³³ POUND, op. cit., s. 700.

³⁴ Jako by chtěl přisvědčit Llewellynově „esejistické“ výtce z výše zmiňované poznámky pod čarou, neuvádí Pound ve svém článku poznámku pod čarou ani jedinou a jménem zmiňuje takřka výhradně osoby krátce (Ehrlich, Jhering) nebo dlouze (Kant, Hegel, Bentham, Austin, Savigny) po smrti. Jedinou výjimkou je Rudolf Stammler, kterému je v roce 1931 75 let a díky anglickému překladu své knihy *Die Lehre von dem richtigen Rechte* (Isaac Husik ji přeložil jako *The Theory of Justice*) je známý i v anglofonních kruzích.

³⁵ POUND, op. cit., s. 700; Hull, op. cit., s. 193.

³⁶ Ačkoli americký právní realismus rozhodně nikdy žádnou „školou“ nebyl, bývá takto mylně charakterizován již od Pounda.

³⁷ POUND, op. cit., s. 701; v textu uvedené čísla stránek odkazují na toto dílo.

³⁸ Pound uvádí několik příkladů, mimo jiné také kontinentální ryzí nauku právní (aniž by jmenoval ještě Žijícího Kelsena). Zdá se, že s realismem měla být společná právě jenom ona víra v jediný správný přístup, nikoli shoda na tom, který to je. Kelsenovský normativismus tak zřejmě do realismu v Poundově podání patří.

³⁹ Pound zde plynule navazuje na poslední uváděný výlučný přístup z předchozího bodu: přístup psychologický. Ten sice nijak zjevně neoznačuje za přístup „realismu“ nejbližší, v tomto bodě s ním však takto pracuje, aniž by to jakkoli zdůvodňoval.

A aby byla nutnost reakce dokonána, uvádí Pound ve třetí části eseje sedmibodový program rozumných, ale nepřiliš provázaných návrhů,⁴⁰ který by se dle něj měl stát základem relativisticko-realistickej jurisprudence. Zde je oněch sedm bodů: 1) funkční přístup zkoumající nejen to, co právní pojmy a instituce jsou, ale také jak fungují; 2) uznání existence nelogického, iracionálního, subjektivního prvku v rozhodování soudů a jeho studium; 3) uznání významu jednotlivých případů, aniž by se ze zřetele ztratila důležitost zobecnění pro právní řád; 4) opuštění myšlenky lineární kauzality, a tedy jediného správného právního řešení každého problému; 5) teorie zájmů a cílů právního řádu, která bude v souladu s moderní psychologií a přitom nebude lpět na jediném psychologickém přístupu; 6) teorie hodnot, která bude v souladu s moderní filozofií a psychologií a přitom nebude lpět na jediném filozofickém a psychologickém přístupu; 7) uznání toho, že k právní pravdě lze přistupovat mnoha způsoby a že relevantnost každého z nich se určuje z hlediska konkrétní přírnosti, nikoli obecně.⁴¹

Americký právní realismus pokřtěn

Jaké rozčilení mezi dotčenými osobami zavládlo! Vždyť tento Poundův program odpovídal jejich postojům a přístupům mnohem lépe než to, jak je (ve velmi přehnané až karikované podobě a bez jedině citace či odkazu) zobrazil ve druhé části eseje! Dle Llewellyna, Franka i dalších tak Pound nejenže zkreslil jejich postoje, ale navíc si jejich méně zkreslenou podobu také přivlastnil jako svůj vlastní program.⁴²

---

⁴⁰ TWINING, op. cit., s. 72.

⁴¹ POUND, op. cit., s. 710–711.

⁴² HULL, op. cit., s. 195.

Hozenou rukavicí ale Llewellyn rád zvedl.⁴³ Reakcí, kterou sice připravoval společně s Frankem, ale vyšla pouze pod jeho jménem,⁴⁴ je článek z léta 1931 s názvem *Some Realism about Realism – Responding to Dean Pound*.⁴⁵ V ní na základě podrobné analýzy⁴⁶ děl dvacítky soudobých autorů, které by snad bylo možné za realisty označit, Poundovo „obvinění“ přesvědčivě vyvracejí a pak se sami pokoušejí o pozitivní vymezení toho, co onen „realismus“ je. Opakovaně odmítají, že by šlo o jakousi „školu“ (1224, 1233)⁴⁷ či „skupinu“ (1256), mluví spíše o „hnutí“ (1234) či obrazně o „kvasu“ (1222). Nejpřesnější je však označení za „masu trendů v právní praxi a právním myšlení“ (1250) poukávající na to, že americký právní realismus je více než cokoli jiného

⁴³ HULL, op. cit., s. 195.

⁴⁴ Spoluautorství Llewellyn přiznává v poznámce pod čarou připojené k názvu a označené mimo pořadí hvězdičkou. Za neochotou Franka podepsat se pod článek, jehož je nepochybným spoluautorem, lze vidět tuto příhodu, která jeho napsání předcházela:

Když vyšel Poundův článek, obrátil se na něj Llewellyn s tím, že napíše reakci a že mu s tím přislíbil pomoc i Jerome Frank. Pound záměr napsat reakci pochválil, vyjádřil jenom výhrady ke spolupráci s někým, kdo nejenže nepřesně cituje, ale navíc vkládá jiným do úst slova, která nikdy nevyřklí a která jsou v rozporu s celým jejich dílem. Llewellyn tuto výhradu Frankovi tlumočil, čímž „spustil hurikán Jerome“. Frank Pounda doslova bombardoval řadou dopisů a telegramů, často několika z téhož dne, v nichž Pounda žádal o upřesnění toho, kde se nepřesností dopustil (aby je mohl v připravěném dalším vydání opravit), k dopisům připojoval seznam míst své knihy, kterých se to mohlo týkat, a seznam příslušných míst Poundových děl, na které se v knize odvolává, přičemž ve finále jde o balík knihy s přiloženým čtrnáctistránkovým popisem poslaný na Poundovu univerzitní i washingtonskou (Pound zde v tu dobu trávil několik dnů v týdnu) adresu. Tato smřšť zůstala bez odpovědi. N. E. H. Hull oněch čtrnáct hustě psaných stránek prošla a dospěla k závěru, že pravdu měl Jerome Frank – na Pounda se odvolával vždy po právu (Hull, op. cit., s. 197–201).

⁴⁵ LLEWELLYN, K. N. *Some Realism About Realism – Responding to Dean Pound*. *Harvard Law Review*. Roč. 44, 1931, s. 1222–1264; čísla stránek v následujících dvou odstavcích odkazují právě na toto dílo.

⁴⁶ Jedním z příznačných rysů tohoto článku je (na poměry právní vědy) velmi precizní popis metodiky výběru osob a hodnocení jejich děl, uvedený v poznámce pod čarou č. 18 (Llewellyn, op. cit. v pozn. 45, s. 1226–1228). „Samotnou svou strukturou byl tento článek modelem Llewellynova pohledu na realismus, neboť spíše než rozmluvu o právní filozofii připomíná empirickou studii intelektuálních dat“ (Hull, op. cit., s. 216–217).

⁴⁷ Nelze si ale nevsímnout, že až na výjimky byli lidé uvedeni na seznamu zkoumaných realistů spojení s Yaleovou nebo newyorskou Kolumbijskou univerzitou, tedy předchozím a tehdejšími působišti K. Llewellyna (Hull, op. cit., s. 211; pro seznam s uvedením působiště viz Twining, op. cit., s. 76).

metodický přístup k právu, který lze dokonce uplatňovat i jenom někdy.⁴⁸ Llewellyn s Frankem rovněž uvádějí devět společných východisek, která tomuto hnutí, trendu či přístupu přisuzují:

Prvním je vnímání práva jako jevu nestrnulého, v pohybu, a soudní tvorby práva. Druhým je vnímání práva jako prostředku na dosažení společenských cílů, nikoli jako cíle o sobě. Třetím je vnímání toho, že společnost je taktéž v pohybu, a to obvykle rychlejším než právo. Čtvrtým je dočasné oddělení toho, co je, od toho, co býtí má, pro účely studia. Pátým je nedůvěra v tradiční právní pravidla a pojmy, pokud se snaží popisovat, co soudy nebo lidé ve skutečnosti dělají. Šestým je nedůvěra vůči teorii, že tradiční preskriptivní formulace pravidel jsou tím nejpodstatnějším faktorem při tvorbě soudních rozhodnutí. Sedmým je víra ve vhodnost seskupování případů a právních situací do užších kategorií, než bývalo zvykem, a nedůvěra vůči verbálně jednoduchým pravidlům. Osmým je důraz na hodnocení jakékoli části práva z hlediska jeho účinků. Posledním, devátým, pak je důraz na trvalý a programový útok na právní problémy v uvedených směrech.⁴⁹

Reakce na tuto výměnu byly smíšené a z historicky retrospektivního pohledu je otázka, zda tato výměna mezi Llewellynem a Poundem nezpůsobila spíše zamlžení tohoto fenoménu a jeho souvislostí. Ty byly také politického rázu a právě na tento aspekt celé problematiky upozorňují někteří představitelé pozdější

---

⁴⁸ Tuto tezi lze dovést i z finálního článku, mnohem zřetelnější by ale byla, kdyby autoři na základě nepříznivé reakce Pounda nezkrátili seznam realistů na oněch finálních 20 jmen. Jedna z pracovních verzí obsahovala mnohem delší seznam rozčleněný do třech kategorií: realisté, kteří snad k tomu či onomu bodu zaujali extrémní postoj; realisté, kteří jsou důkladní, ve svých postojích však zřejmě méně extrémní; realisté v části svého díla. Právě ona třetí kategorie, právě sama možnost myslet existenci „realistů v části svého díla“ nejlépe ilustruje to, jak lze na americký právní realismus nejméně nahlížet. Je přitom nutno zdůraznit, že tento delší seznam byl objeven až nedávno a ani Llewellynův životopisec a autor průvodce po jeho pozůstalostních dokumentech (W. Twining) jej původně neměl k dispozici (Hull, op. cit., s. 210–212).

⁴⁹ LLEWELLYN, op. cit. v pozn. 45, s. 1236–1238.

(a politicky angažovanější) kritické právní vědy.⁵⁰ K tématu právního realismu se ovšem již v bezprostřední návaznosti na tuto výměnu vyjádřila také celá řada autorit právní vědy – velmi důkladnou kritickou analýzu tohoto směru z pera mladého Lona L. Fullera lze ostatně považovat za jeho první výrazný krok k pozdější pozici harvardského profesora.⁵¹

To už ale patří do jiného příběhu – a ten již psal také Zdeněk Masopust, na kterého chce autor tohoto textu i tímto skromným příspěvkem vzpomenout. Ke druhému vydání Fullerovy *Morálky práva* totiž ještě stihl napsat před nástupem normalizace obsáhlou a intelektuálně svobodnou recenzi;⁵² jeho výzvu ke studiu Fullerova díla však čtenáři mohli splnit až po dlouhých 20 letech.

---

⁵⁰ HORWITZ, M. J. *The Transformation of American Law 1870–1960: The Crisis of Legal Orthodoxy*. New York, NY: Oxford University Press, 1992, s. 172.

⁵¹ FULLER, L. L. American Legal Realism. *University of Pennsylvania Law Review*. Roč. 82, 1934, s. 429–462.

⁵² In: *Právník*. Roč. CIX (1970), s. 1148–1151.